

ชุมชนจิตรกรรมของมลายูมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประเทศไทย

ครูทร หนูทอง¹ พัด ลวางกูร²

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนจิตรกรรมมลายูมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ประเทศไทย (จังหวัด ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส) โดยแนวคิดทฤษฎี ที่บูรณาการแบบองค์รวม ที่มีแนวคิดศาสนาอิสลาม เป็นแกนกลางหลักในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ พบว่าการก่อเกิดชุมชนจิตรกรรมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ประเทศไทย มีปัจจัยด้านอัตลักษณ์ และอีกหลายองค์ประกอบ อาทิ ประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ ภาษา การศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง โครงสร้างสังคมและกระแสโลกาภิวัตน์ ผนวกกระแสโลกมุสลิม และอิสลาม บริบทของปัจจัยเหล่านี้ ผลักดันให้ปัจเจกชนและชนชั้นนำ เกิดจินตนาการสร้างจิตรกรรม ผ่านกระบวนการวาทกรรม เพื่อสร้างชุมชนอิสลาม หรือประชาชาติอิสลาม (อุมมะฮ์) ผ่านแนวคิดที่ เรียกว่า “ฟัณฑะเมนทัลลิสต์” (Fundamentalist) อันหมายถึงย้อนยุคกลับไปสู่สังคมชุมชนยุคศตวรรษที่ 13 (ค.ศ.) ที่สังคมชุมชนมุสลิมมีความสงบสุข สันติ ยุติธรรม ตามวิถีอิสลาม ดังนั้นกระบวนการที่จะทำให้เกิดสังคมชุมชน เช่นว่านี้ จึงต้องการมีการใช้ “ขบวนการอิสลาม” (การทำกิจกรรมเผยแพร่ศาสนา) ที่มีอยู่ รูปแบบจากปรากฏการณ์ดังกล่าว ก่อให้เกิดชุมชนจิตรกรรม มีทั้งด้านบวกและด้านลบ เพราะบางอย่างการตีความ วิถีความหมายการปฏิบัติอาจเกินเลยจากที่ควรจะเป็นก่อให้เกิดความขัดแย้งแต่หลายอย่าง ก่อให้เกิดการพัฒนาที่สร้างสรรค์ในสังคม แสดงให้เห็นถึงพลวัตที่แท้จริงของสังคมทุกสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตาม บริบท เวลา ปัจจัย เช่นเดียวกับการเกิดชุมชนจิตรกรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ประเทศไทย

คำสำคัญ: ชุมชนจิตรกรรม; ชนชั้นนำ; ชุมชนอิสลามหรือประชาชาติอิสลาม (อุมมะฮ์); ขบวนการอิสลาม; ฟัณฑะเมนทัลลิสต์

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:

ครูทร หนูทอง และพัด ลวางกูร. (2566). ชุมชนจิตรกรรมของมลายูมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ประเทศไทย. *วารสารดุซุญบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 13(2), 297-309.

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: torn965@hotmail.com

² คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

The Imagined Communities of Malay Muslims in the Three Southern Border Provinces of Thailand

Krutorn Nuthong¹ Pad Lawangkool²

Abstract

This academic article aims to establish a new body of knowledge based on an analysis of the imagined Malay Muslim communities in Thailand's three southern border provinces (Yala, Pattani, and Narathiwat) from the perspective of a concept theory in which holistic integration with Islamic concepts is at the core of the analysis.

Findings are as follows: The creation of an imagined community in the three southern border provinces of Thailand was a factor of identity along with numerous other factors, including history, ethnicity, language, education, religion, culture, politics, and governance, social structure, and globalization integration with the Muslim and Islamic world. The context of these appeared to be motivating individuals and elite's imagination to create imagined communities through discourse to build an Islamic community or Islamic nations (Ummah) through a concept known as "Fundamentalism," which means returning to the community society of the Prophet Muhammad's (PBUH) era, when the Muslim community was peaceful, peaceful, and just according to the Islamic way. Therefore, the process of establishing such a community society must utilize existing "Islamic movements" (propaganda activities). The pattern from such a phenomenon created an imagined community because varying interpretations, there were both benefits and drawbacks. Conflicts may result from some interpretations of semantic approaches that go beyond what is required. Nevertheless, a significant number of these practices contributed to positive social development, demonstrating the actual dynamics of all societies, which vary based on context, time, and other factors, as well as the emergence of imagined communities in Thailand's three southern border provinces.

Keywords: Imagined Communities; Elite; Islamic Community or Islamic Nation (Ummah); Islamic Movement; Fundamentalist

Type of Article: Academic Article

Cite this article as:

Nuthong, K., & Lawangkool, P. (2023). The imagined communities of Malay Muslims in the Three Southern Border provinces of Thailand. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 13(2), 297-309.

¹ Doctor of Philosophy Program in Social Sciences, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Haumark, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: torn965@hotmail.com

² Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมใดๆ ใช่ว่าอยู่ๆ จะเปลี่ยนแปลง มีความซับซ้อน (complex) หลากหลายที่น่าสนใจ เป็นประเด็นที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่ง คำถามที่มีต่อประเด็นนี้ว่า อะไรเป็นปัจจัยสาเหตุที่สังคมชุมชนทุกที่ทั้งที่เหมือนและแตกต่างหรือคล้ายคลึงกันก็ตาม ก็เกิดปรากฏการณ์ของการเปลี่ยนแปลง แล้วเราจะหาคำตอบด้วยทฤษฎี แนวคิด ตัวชี้วัดอะไร เพื่อยืนยันและสร้างองค์ความรู้ต่อประเด็นนี้ เพื่อเข้าถึงความจริงให้มากที่สุด โดยทั่วๆ ไป บริบท ระยะเวลา ความหลากหลาย ซับซ้อน และพลวัตของการเปลี่ยนแปลง มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความสัมพันธ์ของคน โครงสร้างทางสังคมของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยมีลักษณะพิเศษมากกว่าท้องถิ่นอื่นๆ ทั้งในแง่ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ ภาษา การศึกษา ศาสนาวัฒนธรรม โดยคนส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายมลายูนับถือศาสนาอิสลาม ใช้ภาษามลายูถิ่น (ภาษายาวี) หรือภาษามลายูปัตตานี แนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย มุ่งที่จะกล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ ประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม งานเขียนเชิงสังเคราะห์ เอกสารวิชาการ เรื่อง ชุมชนจิตรกรรมของมลายูมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประเทศไทย มีวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประการ ประการแรก เพื่อนำเสนองานเขียนด้านวิชาการ การศึกษาสังเคราะห์แบบองค์รวม (holistic) เชิงศาสตร์ เพื่อส่งเสริมการศึกษาต่อยอดที่หลากหลายแก่ผู้สนใจศึกษาต่อไป ประการที่สอง เพื่อเสนอแนะภาครัฐผู้นำแนวคิดและข้อเสนอแนะมาจัดทำกรอบนโยบายสาธารณะ เพื่อประโยชน์ต่อสาธารณะและประเทศชาติ

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีสังคมวิทยาอิสลาม

1. โครงสร้างทางสังคม

โครงสร้างทางสังคม (social structure) หมายถึง องค์ประกอบที่มีส่วนต่างๆ สัมพันธ์กันอย่างมีระเบียบและดำรงอยู่ได้ถาวรตามสมควรหรือโครงสร้างของสังคมอัน ได้แก่ ระบบความสัมพันธ์ของสถาบันต่างๆ ของสังคมในขณะใดขณะหนึ่ง ในทรรศนะของนักวิชาการทั้งของไทยและต่างประเทศได้เสนอองค์ประกอบโครงสร้างทางสังคมให้เห็นถึงระบบความสัมพันธ์ทั้งในระดับเค้าโครง ตลอดจนถึงสมาชิกในสังคมที่ผูกพันกันเสมือนภาพจำลองขณะใดขณะหนึ่ง เนื่องจากกระบวนการทางสังคมที่มีลักษณะเคลื่อนไหวอยู่เสมอ โดยโครงสร้างทางสังคมมีอำนาจเหนือพฤติกรรมของคนในสังคมทั้งแง่ความคิดและพฤติกรรม วิถีชีวิต อุปนิสัย ค่านิยมของคนในสังคมถูกควบคุมโดยโครงสร้างสังคมทั้งในระดับกลุ่มและปัจเจก นี่คือความสำคัญและพันธะผูกมัดคนในสังคม อนึ่ง โครงสร้างทางสังคมทุกๆ สังคมมีลักษณะสำคัญ ทั้งระดับบุคคลและกลุ่มที่คล้ายกันของสังคมมนุษย์ ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้ (1) คนหรือประชากร (population) (2) กลุ่มคน (group) (3) สถาบันทางสังคม (social institution) (4) สถานภาพและบทบาท (status and role) (Huntington, 1996)

ทฤษฎีสังคมวิทยาอิสลามกล่าวว่า ปัจเจกบุคคลและกลุ่มคนในสังคม มีความสำคัญที่เสริมสร้างสังคมทั้งในแง่ความร่วมมือความขัดแย้ง และพัฒนาการของสังคมร่วมกัน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ทฤษฎีสังคมวิทยาอิสลาม สรุปว่า พัฒนาการของสังคมมนุษย์มีฐานของความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์ และโครงสร้างของสังคมที่เป็นเอกภาพไม่มีส่วนของความขัดแย้งระหว่างโครงสร้างต่างๆ ของสังคม ส่วนมุมมองเรื่องความขัดแย้ง อิสลามมีมุมมองว่าสังคมมนุษย์พัฒนาขึ้นจากฐานความขัดแย้งสองกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรก คือกลุ่มที่ได้

รับทางนำ (ทิดายะห์) จากอัลลอฮ์ ได้กำหนดให้ลูกขึ้นมาสร้างสังคมบนโลกดุนยา (โลกปัจจุบัน) และพัฒนาสังคมให้เจริญรุ่งเรืองยุติธรรม มีความสงบสุข กลุ่มนี้จะได้รับความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ตามที่กล่าวไว้ในอัลกุรอานว่า รัฐของสุเจ้าเป็นรัฐที่สมบูรณ์และผู้อภิบาลของเจ้าเป็นผู้ทรงอภัยยิ่ง ผู้คนกลุ่มนี้ได้แก่ ศาสนทูต (รอซูล) และผู้ปฏิบัติตามรอซูลทุกยุคทุกสมัย กลุ่มที่สองคือ กลุ่มคนที่ต่อต้านและปฏิเสธรอซูลทุกยุคทุกสมัย ดังนั้นความขัดแย้งของคนสองกลุ่มนี้จะสิ้นสุดต่อเมื่อคนกลุ่มแรกได้รับชัยชนะ ได้สร้างสังคมตามการชี้แนะของอัลลอฮ์ ดังนั้นเมื่อเวลาผ่านไปการปฏิบัติมีปัญหาหย่อนยานไม่เป็นไปตามแนวทาง อัลลอฮ์จึงส่งรอซูลท่านอื่นลงมาเพื่อนำสังคมให้พัฒนาไปในทางที่สมบูรณ์เหมาะสม ซึ่งเมื่อมีการนำระบบใหม่ โดยท่านรอซูลจะได้รับการต่อต้านและคัดค้านเสมอโดยเรื่องนี้ได้กล่าวไว้ในอัลกุรอานว่า เราได้กำหนดให้คนทุกท่านมีศัตรูจากผู้ประพฤติดุชฎีกระทำบาปและเพิกเฉยแล้วสำหรับสุเจ้ามีองค์อภิบาลของเจ้าเป็นผู้นำและให้ความช่วยเหลือ ความขัดแย้งและการต่อสู้ลักษณะเช่นนี้ จะกันไปตลอดจนถึง ยุคสุดท้ายที่อัลลอฮ์ ได้ส่งรอซูลท่านสุดท้ายลงมาได้แก่ ท่านมุฮัมมัด ในยุคนี้สังคมได้รับการพัฒนาใหม่อีกครั้ง การปรับรื้อสร้างสังคมจะสมบูรณ์และเป็นวาระสุดท้ายของโลกมนุษย์ ตามหลักอิสลามเรียกว่า “อัลอิสลาม” อันหมายถึงระบบแห่งอุดมการณ์เต็มเปี่ยมด้วยหลักการอิสลาม (Phongpaichit, 2002)

ความขัดแย้งทางสังคม ประเด็นความแตกต่างด้านอุดมการณ์และหลักในการดำรงชีวิต ในขณะที่ทฤษฎีความขัดแย้งสากลต่างๆ ไปมองความขัดแย้งเกิดจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจของคน ส่วนในเรื่องเกี่ยวกับชนชั้นในสังคมอิสลามนั้นแบ่งคนออกเป็นสองกลุ่ม คือ ผู้ได้รับทางนำ จากอัลลอฮ์ และกลุ่มผู้ต่อต้านทางนำ ซึ่งมองความขัดแย้งทางสังคมกระแสหลัก ตะวันตก หรือทฤษฎีสากลทฤษฎีความขัดแย้งมองเรื่องชนชั้นนำ คือนายทุนและชนชั้นกรรมกร ดังนั้นจะเห็น

ว่ามิติการมองคนในสังคมจึงแตกต่างกันมากเป็นการมองเชิงอุดมการณ์จิตวิญญาณและวัตถุ ซึ่งเป็นการมองแบบคู่ขนาน จึงเป็นสิ่งที่ต้องนำมาพิจารณาในการศึกษาปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคนในสังคมศาสตร์ ประเด็นต่อมามุมมองเกี่ยวกับความร่วมมือของคนในสังคมความเป็นเอกภาพภายใต้โครงสร้างของสังคมแต่ละสังคม ทฤษฎีสังคมวิทยาอิสลามมีมุมมองสังคมมนุษย์ มีความขัดแย้งหลากหลายมิติแต่ท่ามกลางความหลากหลายนี้มีมิติความร่วมมือ ด้วยความร่วมมือถือว่าเป็นเอกภาพด้านโครงสร้างของสังคมและเชื่อมโยงไปถึงระบบจักรวาลอันหมายถึงความเป็นหนึ่งเดียวของระบบสังคมกับจักรวาลนั่นเอง ความเป็นหนึ่งเดียวนี้เอง อิสลามเชื่อว่าทำให้สังคมไม่แตกสลายและมีเอกภาพ ด้วยเหตุนี้ทฤษฎีสังคมวิทยาอิสลามจึงมองความเป็นเอกภาพของระบบสังคมทั้งระบบเป็นการสรุปให้เห็นว่าโครงสร้างทางสังคมทุกโครงสร้างจะต้องสอดคล้องกัน แต่ทั้งนี้อิสลามมองในสังคมมนุษย์มีความแตกต่างและความขัดแย้งหลากหลายทั้งระดับสากล และกลุ่มรวมถึงระดับสังคมโดยทั่วไป อิสลามจึงกำหนดแนวทางแก้ปัญหาทางออกไว้ด้วย หลักการที่ว่า “แนวทางแห่งการอิสลาห์” ซึ่งมีความหมายว่าการประนีประนอมปรองดองกัน รวมถึงมาตรการในการลงโทษซึ่งครอบคลุมในทุกๆ ด้าน (Roy, 2005)

การศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคมในทรรศนะของผู้เขียนคร่อมมองทั้งระบบที่ประกอบด้วยระบบย่อยต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กับสังคมมนุษย์ ดังนั้น โครงสร้างสังคมจึงมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตพฤติกรรมมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อมเป็นกรอบชีวิตของมนุษย์ ถึงแม้จะมีความแตกต่างไปตามบริบทและองค์ประกอบอื่นๆ ของแต่ละสังคม แต่โดยภาพรวมแล้วระบบสังคมและโครงสร้างสังคมคือหัวใจของมนุษย์ทุกคนที่จะหลีกเลี่ยงไม่ได้ การศึกษาเรื่องสังคมชุมชนทุกๆ สังคมจึงต้องศึกษาโครงสร้างสังคม ดังนั้นผู้เขียน จะได้นำ

เสนอโครงสร้างสังคมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ดังนี้

2. โครงสร้างสังคมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย โดยนิยามความหมายกว้างๆ หมายถึง ลักษณะบางประการที่เป็นองค์ประกอบทางสังคมของชุมชน ที่มีองค์ประกอบเฉพาะถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย อันประกอบด้วยประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม อันมีองค์ประกอบดังนี้

2.1 ด้านประวัติศาสตร์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ก็เหมือนประวัติศาสตร์อื่นๆ โดยทั่วไป จากปรากฏการณ์ร่องรอยกิจกรรม ให้ได้รับรู้ ส่องผ่าน เรื่องราวหลักฐานความเป็นมาที่เรียกว่า ร่องรอยทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี เป็นหลักฐานที่สำคัญที่จะกล่าวถึง ได้แก่ ข้อสันนิษฐานบริเวณที่ชื่อว่า “เมืองปัตตานีหรือปาตานี” ปัจจุบันได้แก่เขตการปกครองจังหวัดปัตตานี ยะลาและนราธิวาส ดินแดนส่วนนี้เรียกว่า “ลังกาสุกะ (Langkasuka)” โดยมีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่ปาตานีดารุสลาม ตั้งอยู่บริเวณใกล้อ่าวปัตตานี (บริเวณบ้านบานา-กรือเซะในปัจจุบัน) เมืองปัตตานี หรือปาตานีมีกษัตริย์ครองราชย์ติดต่อกันมาหลายพระองค์ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในยุคนี้มีการติดต่อการทูต ค้าขายกับประเทศจีน ประเทศอินเดียและชาติอาหรับในตะวันออกกลาง เวลาต่อมาด้วยการเปลี่ยนแปลงในสังคมชุมชนระหว่างประเทศ มีการล่าอาณานิคมของตะวันตก และการแผ่ขยายอำนาจการปกครองของประเทศสยาม (ประเทศไทย) ทำให้อาณาจักรลังกาสุกะถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย (Pitsuwat, 1982) อนึ่งการศึกษาวิจัยและการสืบค้นทางวิชาการเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสยาม (ประเทศไทย) กับลังกาสุกะหรือปาตานีในเชิงประวัติศาสตร์ความเป็นมา ซึ่งพบว่ามุสลิมได้เริ่มมีและเกิดขึ้นในประเทศไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัย โดยสืบเชื้อสายมาจากชาวเปอร์เซียหรืออิหร่าน

ที่มาจากปาตานี ซึ่งวัฒนธรรมเหล่านี้ได้มามีอิทธิพลด้านภาษา วรรณกรรม และประเพณีอื่นในดินแดนสยาม รวมถึงการมีส่วนร่วมในการปกครองได้รับการแต่งตั้งเข้าไปดำรงตำแหน่ง ในโครงสร้างการปกครองและระบบราชการไทยตลอดมา ถ้าจะเรียกว่าการมีส่วนร่วมในการสร้างชาติไทยก็ว่าได้ ในประเด็นดังกล่าวนี้ จัดได้ว่าเป็นประเด็นสำคัญด้านอัตลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ เป็นพื้นฐานจิตสำนึกในประวัติศาสตร์ซึ่งบ่งบอกถึงความแตกต่างกับชาวพุทธ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะคนมุสลิมในประเทศไทยทั้งสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และส่วนอื่นๆ ของประเทศไทย มีลักษณะเฉพาะและเชื่อว่านโยบายรัฐไทยหลายๆ ประการได้กดทับด้านอัตลักษณ์ของมุสลิม ผ่านโครงสร้างทางการเมืองการปกครอง เป็นความขัดแย้งทับซ้อนที่ละเอียดอ่อน โดยเฉพาะการดำเนินนโยบายผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (Jory, 2007)

2.2 ด้านเชื้อชาติในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยเป็นการแสดงออกหรือพฤติกรรมการยอมรับเกี่ยวกับชาติพันธุ์ และสายเลือดของประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย โดยข้อเท็จจริงประเทศหนึ่งๆ ย่อมประกอบไปด้วยชาติพันธุ์หลายกลุ่ม อาศัยอยู่ในประเทศนั้นๆ และกลุ่มที่มีบทบาทอำนาจในการปกครองประเทศ มักเป็นชาติพันธุ์กลุ่มใหญ่ ดังนั้น ในการบริหารการปกครองย่อมสร้างความเท่าเทียมได้ยาก ก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำความไม่เท่าเทียม โดยเฉพาะชนกลุ่มน้อย ปัญหาชนกลุ่มน้อยมลายูมุสลิมหรือมาเลย์มุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย เป็นปัญหากับประเทศไทยเสมอมา นับจากประเทศไทยได้ผนวกอาณาจักรปาตานี หรือปัตตานีมาเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย ปัญหาความรู้สึกไม่ยอมรับว่าตนเองเป็นคนไทยที่รัฐไทยพยายามผสมกลมกลืน (assimilation) และยึดเยื้อว่าคนมลายูมุสลิมคือคนไทยมุสลิม ในแง่ความรู้สึกและการยอมรับ พวกเขาไม่ยอมรับและเป็น

ปัญหาเชิงความรู้สึกรู้สึกและการยอมรับการเป็นคนไทย เพราะอัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์มลายูมุสลิม ทั้งเชื้อชาติ ภาษาละวัฒนธรรมรวมถึงศาสนาอิสลาม ซึ่งมีลักษณะ เป็นวิถีชีวิต (way of life) มีลักษณะเป็นหนึ่งเดียวกับ ชาตินักรวมที่อยากจะแยกออกจากกัน การที่บอกว่า เขาเป็นคนไทยมุสลิมเหมือนเป็นการแยกออก ตีจาก ความเป็นมลายูมุสลิม สิ่งนี้จะเอียดอ่อนมาก ผู้ไม่เป็น มลายูมุสลิมยากที่จะเข้าใจ มุมมองเรื่องเชื้อชาติหรือ ชาตินักรวม โดยใช้มิติสังคมวิทยาอิสลาม ได้มีข้อบัญญัติ ไว้อย่างน่าสนใจ เริ่มจากท่านอาดำ ผู้ก่อตั้งและขยาย สังคมมนุษย์ต่างๆ ตามที่ปรากฏในอัลกุรอานบัญญัติว่า “มนุษย์ชาติทั้งหลายแท้จริงเราได้ทรงสร้างพวกเจ้าให้ เป็นชายและหญิงและได้ทรงบันดาลให้พวกเจ้ากลายเป็น คู่เป็นภรรยาเป็นเผ่าพันธุ์ต่างๆ เพื่อให้พวกเจ้าได้ รู้จักซึ่งกันและกัน แท้จริงผู้ที่ประเสริฐที่สุดในหมู่พวก เจ้า นั้น คือผู้ที่ยำเกรงต่ออัลลอฮ์มากที่สุด และอัลลอฮ์ นั้นเป็นผู้ทรงรู้ยิ่ง”

2.3 ด้านศาสนา มิติด้านศาสนาในสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย หมายถึง ภาพรวมของ พฤติกรรมการแสดงออกและการปฏิบัติศาสนกิจตาม ความเชื่อความศรัทธาต่อศาสนาหรือลัทธิที่นับถือ ของประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของ ประเทศไทย ดังนั้น ศาสนาจึงเป็นแกนกลางของการ พัฒนาการพื้นฐานด้านจิตวิญญาณของมนุษย์และอยู่ คู่ติดตัวมนุษย์ไปจนกว่าจะละโลกนี้ไปหรือจะมีโลก ใหม่อีก อันนี้ขึ้นอยู่กับคำสอนและความเชื่อของแต่ละ ศาสนา ในดินแดนอุษาคเนย์และหมู่เกาะทะเลใต้ อิทธิพลของอารยธรรมจากศาสนาพราหมณ์ ศาสนา พุทธ และศาสนาอิสลาม ผสมกลมกลืนตามยุคตามสมัย งานการศึกษาที่น่าสนใจเกี่ยวกับอิทธิพล ของศาสนาใน สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ที่กล่าวถึง ประเด็นความขัดแย้งระหว่างคนสองกลุ่ม ได้แก่ ชาว ไทยมุสลิมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐไทย และชาวไทยพุทธ ซึ่ง ปัญหาสาเหตุของความขัดแย้งเกิดจากความแตกต่าง

ของอัตลักษณ์ ประวัติศาสตร์ ศาสนา ภาษาและ วัฒนธรรม ซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้ง และตึงเครียด บางเวลาตามยุคสมัย และบริบท ณ เวลานั้นๆ ผนวก กับการใช้นโยบายของรัฐบาลแต่ละยุค เหมาะสมก่อให้เกิด ความเป็นธรรม ของสังคมสามจังหวัดชายแดน ภาคใต้ของประเทศไทยหรือไม่ (Suthasasna, 1976) ใน ขณะเดียวกันก็มีงานวิชาการชิ้นสำคัญ ที่เสนอเกี่ยวกับ อิทธิพลของศาสนา และวัฒนธรรมในสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ ของประเทศไทย โดยเฉพาะชาวมลายู มุสลิมมีวิถีปฏิบัติประจำวันตามความเชื่อความศรัทธา จากบัญญัติและคำสอนแห่งอัลกุรอาน ดังนั้น อะไร ก็ตามที่มากระทบต่อหลักการสูงสุดอันนี้ย่อมเกิดพลัง ขัดแย้งต่อต้าน เพื่อปกป้องโดยเพราะมันคือพื้นฐานวิถี ชีวิตของพวกเขา อีกประการหนึ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับ ศาสนา มิงงานการศึกษาถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนิก ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ได้แก่ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เกี่ยวกับผลการศึกษา ออกมาเป็นที่น่าพอใจว่าทุกศาสนิกในสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ศาสนาไม่ใช่ประเด็น แห่งปัญหาความขัดแย้งแห่งศาสนิก แต่ทุกศาสนามี จุดเกื้อกูลยอมรับความแตกต่างค่านิยม มีกัลยาณมิตร ก่อให้เกิดการอุปถัมภ์ ความสัมพันธ์ ครู-ศิษย์ ลูกจ้าง- นายจ้าง ลูกน้อง-เจ้านาย ผู้บังคับบัญชา-ผู้ปกครอง เป็นโครงสร้างการเชื่อมโยงที่สวดยาม ขอเพียงเคารพ อัตลักษณ์ซึ่งกันและกัน ที่สำคัญเน้นความเท่าเทียม ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ งานวิจัยชิ้นนี้ได้ค้นพบพลังที่ สำคัญของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ที่มีคุณูปการ และจะได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับ ประเทศชาติและสังคมต่อไป (Satha-Anand, 1987)

2.4 ภาษามลายู ย่อหมายถึงภาษาและ อัตลักษณ์ของกลุ่มคนมลายู ภาษามลายูเป็นภาษาที่ มีผู้คนใช้พูดมากที่สุดในอาเซียน แต่บทบาทและพลัง อำนาจของภาษามลายูในแต่ละรัฐชาติมีบทบาทซับซ้อน ในสังคมแตกต่างกันออกไป ในบางประเทศ

ภาษามลายู มีสถานะเป็นภาษาแห่งการรวมชาติและสร้างชาติ หรือแสดงถึงพหุสังคมที่ยอมรับอย่างหลากหลาย แต่ในทางกลับกันในบางประเทศ ภาษามลายูกลับมีสถานะเป็นภาษาผู้ต่อต้านรัฐ เป็นภาษาแห่งการขับเคลื่อนพลังแห่งชาติพันธุ์ ให้ดำรงอยู่โดยมีภาษามลายูเป็นพลังเชื่อมโยงและประสานชุมชนมลายูให้เกาะเกี่ยวไปด้วยกันอย่างน่าพิศวง ทำให้ประเทศบางประเทศที่เป็นประเทศเพื่อนบ้านกับประเทศไทยอย่างประเทศมาเลเซีย จึงเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญว่า “ภาษาประจำชาติคือภาษามลายู” จะด้วยเหตุผลประการใดก็ตาม เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า มาเลเซียย่อมเล็งเห็นถึงความสำคัญของภาษามลายู อาจจะเกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ร่วมในทุกๆ ด้าน ทั้งประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ การศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และเป็นพื้นฐานของวิถีชีวิตร่วมกับปัจจัยอื่นของสังคม เป็นพลังร่วมแห่งสังคม อัตลักษณ์เกี่ยวกับชาติพันธุ์และภาษาของทุกชนชาติล้วนมีการพัฒนาการและความเป็นมาที่ทรงคุณค่าและมีการเคลื่อนไหวยืดหยุ่นเป็นพลวัต มิได้หยุดนิ่ง ตามสภาพแวดล้อมแต่ละช่วงเวลา ความซับซ้อนและมิติแง่มุมของภาษาที่ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับภาษามลายู ภาษายาวี ภาษารูมี ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ด้วยภาษามลายู มีสถานการณ์เรียกชื่อภาษาตามหนแห่ง ตำแหน่งที่ไม่เหมือนกัน อาทิ ที่ประเทศอินโดนีเซีย เรียกภาษาอินโดนีเซีย ประเทศมาเลเซีย เรียก ภาษามาเลเซีย แท้จริงในทั้งสองประเทศเป็นภาษามลายูมาตรฐานหรือภาษามลายูกลาง แต่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย มีความแตกต่างกันบ้างแต่ไม่มากในเชิงเนื้อหาและองค์ประกอบของภาษา แต่เรียกว่าภาษามลายูปาตานี หรือภาษา ยาวี (Jawi) หรือภาษารูมี (Rumi) โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายที่มาไว้ดังนี้ ภาษามลายูที่เขียนด้วยอักษรอาหรับ เรียกว่า ยาวีหรือภาษายาวี ส่วนภาษามลายูที่เขียนด้วยอักษรโรมันเรียกว่า รูมีหรือภาษารูมี ดังนั้น ยาวีหรือภาษายาวี

คือชื่อเรียกตัวอักษรไม่ใช่ภาษาพูด (McCargo, 2008)

2.5 วัฒนธรรมและสังคม (culture and social) สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ วัฒนธรรม (culture) หมายถึง พฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้และมีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงการตอบสนองของมนุษย์อย่างหนึ่งในการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมเพื่อความอยู่รอด ลักษณะของวัฒนธรรมโดยทั่วไปเป็นการแสดงออกที่มีความหมาย และเป็นเครื่องมือ (instrumental) ลักษณะที่มีความหมายนั้นครอบคลุมประเด็น ความเข้าใจที่มีต่อสิ่งแวดล้อม ความเชื่อของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และผลกระทบของการตอบสนองที่มีต่อสิ่งนั้น ส่วนลักษณะที่เป็นเครื่องมือเน้นเชื่อมโยงกับวิธีการที่มนุษย์ ใช้วัฒนธรรมเพื่อควบคุมสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมมีลักษณะเคลื่อนไหว (dynamic) เป็นตัวทำให้สังคมอยู่ได้ อาทิ วัฒนธรรมมลายูซึ่งมีการเปลี่ยนแปลง โดยกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม และการผสมกลมกลืนเมื่อเกิดปฏิสัมพันธ์ กับวัฒนธรรมอื่น เช่น ฮินดู อิสลาม พุทธ และวัฒนธรรมอื่นๆ (Satha-Anand, 2005; Syukri, 1985)

แนวคิดโครงสร้างของสังคมและวัฒนธรรม

โครงสร้างของสังคมและวัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญของการเป็นมนุษย์ เป็นสองสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง สิ่งที่ยากสังคมหนึ่งว่าแตกต่างกับอีกสังคมหนึ่ง คือ วัฒนธรรม ในขณะที่ยวกันวัฒนธรรมก็เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการทางจิตใจของมนุษย์ โดยมีวัฒนธรรมทำหน้าที่ เป็นตัวประสานผูกมัดคนไว้ในสังคมเดียวกัน ลักษณะเช่นนี้ทำให้โครงสร้างของสังคมคงอยู่ได้ เพราะเป็นการสร้างเสริมความผูกพันทางจิตใจของกลุ่มคนในสังคมไว้ด้วยกัน

การส่งผ่านสัญลักษณ์วัฒนธรรมแต่ละยุค จากอดีตถึงปัจจุบันที่เรียกว่า “ลัทธิชาตินิยม” ยุคใหม่

เป็นสิ่งที่น่าอัศจรรย์ยิ่งนัก ถ้าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม ทุกอย่างไม่ใช่เหตุบังเอิญแต่มาจากผลผลิตทางวัฒนธรรม ประเด็นที่จะกล่าวถึง คือ “ลัทธิชาตินิยม” ที่เป็นพฤติกรรมของมนุษย์เชิงความสัมพันธ์ที่มีวัฒนธรรมเป็นปัจจัยหลัก สิ่งที่ต้องค้นหาว่าวัฒนธรรมมีความเกี่ยวข้องกับการเกิดพฤติกรรมลัทธิชาตินิยมของใคร่อย่างไร บริบทที่ใกล้ชิดและเกี่ยวข้องกับมนุษย์มากที่สุดน่าจะ ได้แก่ ศาสนากับคน การอยู่รอดของแต่ละศาสนาเป็นพันๆ ปี ไม่ว่าศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลามหรือศาสนาอื่นๆ ซึ่งแต่ละศาสนามีแบบแผนสังคมที่แตกต่างและหลากหลายไม่เหมือนกัน เป็นการยืนยันให้เห็นชัดเจนถึงจินตกรรม แบบแผนสังคมที่มนุษย์สืบทอดสิ่งที่ต้องเผชิญ สุข-ทุกข์ อดีต-ปัจจุบัน-อนาคต การตอบแทน การลงโทษ หรือจะมีวิถีแบบใดล้วนมีศาสนาเป็นแนวทางให้คำตอบ และบทสรุปโชคชะตาเคราะห์กรรม ความสำเร็จ สวรรค์ ตามแบบวัฒนธรรมของผู้คนเหล่านั้น ทำให้ภาวะที่จะคิดว่า “ความบังเอิญ” นั้นมีความหมาย เป็นกฎเกณฑ์ที่มีเหตุผลมีความสัมพันธ์กับการกระทำที่มีที่ไปเชื่อมโยงได้ กลายเป็นรากเหง้าของผู้คน เป็นประวัติศาสตร์กลายเป็นที่มาพัฒนาการของ “รัฐ-ชาติ” ทั้งหลาย ทำให้เกิดมโนทัศน์ของ “ลัทธิชาตินิยม” ผู้คนทุกคนเผ่าเกิดอารมณ์ที่เรียกว่า “ภาวะนิรันดร์” ขึ้นในจิต ไม่ว่าจะอยู่ในศาสนาใด วัฒนธรรมใด ซึ่งเป็นนิรันดร์อันก่อเกิดจากวิถีชีวิต ตามวัฒนธรรมนำไปสู่ลัทธิชาตินิยมของตน ซึ่งจากการสำรวจจากประวัติศาสตร์มีอยู่สองประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ ประเภทแรก ชุมชนศาสนา (religious community) ประเภทที่สอง อาณาจักรราชวงศ์ (dynastic community) ชาติและความเป็นชาติ ณ ปัจจุบันนี้เป็นที่ยอมรับและอ้างอิงเพื่อรองรับลัทธิชาตินิยมแห่งรัฐที่มีระบบวัฒนธรรมเป็นกรอบอ้างอิงจะยกปรากฏการณ์ชุมชนศาสนาของศาสนาอิสลามที่เรียกว่า อุมมะฮ์อิสลาม (ummah islam) จากเมกกะมาดีนะ ชาอูดีอาระเบีย ตะวันออกกลางสู่อินโดนีเซีย มาเลเซีย และสามจังหวัด

ชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย (จังหวัด ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส) การจินตนาการของศูนย์กลางแต่ละศาสนา ไม่ว่า พุทธ คริสต์ อิสลาม มีศูนย์กลางเป็นอดีตเมืองเมโดยใช้ภาษาศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ ตัวหนังสือที่เขียนในคำสอนศาสนา ยกตัวอย่าง เช่น กรณีอิสลาม ชาวมลายูมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย พบปะกับชาวเบอร์เบอร์ในเมกกะ โดยไม่รู้ภาษาของกันและกัน สื่อสารพูดคุยกันไม่ได้ พวกเขาก็ยังเข้าใจตัวหนังสือแห่งศาสนาของกันและกันได้ และสามารถสนทนกันได้ด้วยพิธีกรรมทางศาสนาอิสลามที่มีคำภีร์ศักดิ์สิทธิ์ ภาษาจากอัลกุรอานที่ใช้ร่วมกัน ทำให้เข้าถึงโลกศาสนา ซึ่งเป็นโลกแห่งความบริสุทธิ์ที่ทุกคนมีอัตลักษณ์ร่วมกัน ดังนั้นภาษาเญยบอันศักดิ์สิทธิ์ กับความเชื่อมโยงกับปัญหาใน สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย (Askew, 2007)

“อุมมะฮ์อิสลาม” จากอัลกุรอานได้ถูกจินตนาการ สู่การจินตกรรม เป็นชุมชนอิสลามจารีตแห่งศาสนา สามารถใช้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต โดยเฉพาะในสังคมมุสลิมหรือสังคมพุทธ คริสต์ ก็ตาม ภาษาแห่งความเป็นจริงในทางภววิทยาหรือสภาวะเที่ยงแท้ของความเป็นจริงนั้นเข้าถึงได้ผ่านภาษาสัจธรรมเท่านั้น แม้ว่า ภาษาศักดิ์สิทธิ์จะทำให้เกิดจินตกรรมผ่านการจินตนาการแห่งภาษาศักดิ์สิทธิ์ โดยเฉพาะเมื่อลัทธิชาตินิยมในอดีตมาจับกับลัทธิชาตินิยมในปัจจุบัน นั่นคือ ประวัติศาสตร์ ปรากฏการณ์ดังกล่าวมาจากการปัจจัยสี่ประการต่อไปนี้ ประการที่หนึ่ง ความรู้สึกอย่างแรงกล้าเกิดจากอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ศาสนาของกลุ่มคนเหล่านั้น ประการที่สอง การที่ผู้คนถูกกดขี่กีดกันโดยรัฐ และประชากรส่วนใหญ่ของรัฐนั้น ประการที่สาม ความสามารถที่จะปฏิบัติการไปสู่เป้าหมายตามสภาพการกล่อมเกล่า และผลักดันจากอัตลักษณ์ จากบริบทในปัจจุบันและปัจจัยภายนอกที่มากระทบ ประการที่สี่ เงื่อนไขการเมืองที่เอื้ออำนวยแต่ละช่วงเวลาที่มากระทบต่อกลุ่มคนเหล่านั้น ผู้เขียนจะยก

ตัวอย่าง การวิเคราะห์ปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส เป็นกรณีศึกษา โดยนำแนวคิดหลักการอิสลามเกี่ยวกับเรื่องอุมมะฮ์อิสลามมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ เพราะประชากรส่วนใหญ่และประวัติความเป็นมาของประชาชนชาวไทยมุสลิมที่เป็นชาติพันธุ์มลายูมุสลิมมีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับอิสลาม เป็นอัตลักษณ์ของสังคมชุมชนในดินแดนนี้ (Che Man, 1990)

กรอบในการวิเคราะห์

คำถามที่น่าสนใจว่าทำไมจึงเกิดความขัดแย้งขึ้นบริเวณพื้นที่ดังกล่าว นับจากรัฐไทยผนวกดินแดนอาณาจักรปัตตานีมาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทย “อะไรเป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้งและจะจัดการความขัดแย้งให้หมดไปได้อย่างไร” จากการที่ผู้เขียนศึกษาเรื่อง “ผลกระทบของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ประเทศไทย” มีข้อมูลและประเด็นที่น่าสนใจบางมิติที่นักศึกษาให้สัณนิษฐานไป เพราะมีความซับซ้อนและหลากหลายที่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางวิชาการที่จะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมต่อไป นั่นคือ “การก่อเกิดชุมชนจินตกรรม” ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส อันเป็นเรื่องลัทธิชาตินิยมที่เกิดจากการใช้จินตนาการ (image) เพื่อสร้างอุมมะฮ์อิสลามของปัจเจก อันเกิดมาจากประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ ศาสนา ที่เหล่าชนชั้นนำปัจเจกที่คิดนอกกรอบต้องการที่จะย้อนกลับไปสู่อิสลามดั้งเดิมสมัย นะบีมุฮัมมัด ที่เรียกว่า Fundamentalist คือ มีการปฏิบัติศาสนกิจเช่นเดียวกับยุคศาสดามุฮัมมัด นี่คือการเริ่มใช้ภาษาอิสลาม (ภาษาในคัมภีร์อัลกุรอาน) มาทำกิจกรรมตามจินตนาการ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง การใช้ภาษาอิสลาม เพื่อสร้างจินตกรรมจากจินตนาการผ่านวาทกรรม (discourse) ทางการเมืองในยุคปัจจุบันซึ่งมากกว่าในอดีต นับจากการแผ่ขยายออกไปอย่างกว้างขวางของโลกอิสลามจากชนบทสู่ในเมือง จากในเมืองสู่ชนบท จากท้องถิ่นสู่ระดับสากล จากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารที่รวดเร็วฉับไว จากมุมโลกหนึ่งสู่อีกมุมโลกหนึ่งง่ายตายยิ่งนัก ขบวนการอิสลามที่มีอิทธิพลต่ออุมมะฮ์อิสลามทั่วทุกมุมโลกได้เข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตมุสลิม ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับสากล สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน พลัฏอำนาจ ภาษาอิสลาม (ภาษาในคัมภีร์อัลกุรอาน) ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อสังคมชุมชนอิสลามที่เป็นหนึ่งเดียวกันทั้งโลกผ่านอุมมะฮ์อิสลามจารีตของท่านศาสดาและกฎหมายอิสลาม (ชะรีอะฮ์) กลายเป็นวิถีชีวิตของผู้คนที่รับอิสลาม (มุสลิม) วัฒนธรรม ภาษาการเมือง วิถีชีวิตของผู้คนเป็นสังคมชุมชนมุสลิมกลายเป็นลัทธิ “ชาตินิยม” ที่มีศาสนาอิสลามเป็นกรอบและที่สำคัญ เหล่ามุสลิมสมัยใหม่ (คนรุ่นใหม่) ที่เรียกว่า อิสลามโมเดิร์นนิส “Modernist Islam” ได้ใช้วาทกรรมของภาษาอิสลามเป็นการเมืองมุสลิมมากยิ่งขึ้น อันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สลับซับซ้อนก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคมชุมชนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ที่เป็นสังคมชุมชนแบบพหุวัฒนธรรม ยากแก่การดำเนินนโยบายการปกครองที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและซับซ้อนละเอียดอ่อนอย่างยิ่ง นี่คือการก่อเกิดปัญหาที่รัฐไทยกำลังประสบอยู่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ประการที่สอง การสร้างจินตนาการเพื่อเป็นชุมชนจินตกรรมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ในรูปแบบต่างๆ ระหว่าง สังคมพุทธ มุสลิม หรือแม้แต่มุสลิมกับมุสลิม อาทิ คณะเก่า คณะใหม่ของอิสลามมาพร้อมลัทธิความเชื่อดั้งเดิมกับอิสลามแนวทางใหม่ (คณะใหม่) ก่อให้เกิดขบวนการ

มุสลิมและขบวนการอิสลามขึ้นมากมายที่ความขัดแย้งแห่งจินตนาการผ่านจินตกรรม ยิ่งรัฐไทยเข้าไปแก้ปัญหาโดยใช้กำลังควบคู่กับการพัฒนาแบบโลกวัตุนิยมก็ยิ่งไปกันใหญ่ ทำให้สามจังหวัดชายแดนใต้ของประเทศไทย นับจากวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2547 ได้เกิดเหตุการณ์ที่มีสยิดกรือเซะ จังหวัดปัตตานี ที่มีการต่อสู้ระหว่างผู้มีความคิดเห็นต่างกับรัฐไทย ทำให้มีผู้เสียชีวิตถึง 113 คน และความขัดแย้งเชิงแนวความคิดของผู้เห็นต่างกับรัฐไทยยังดำเนินเรื่อยมาถึงปัจจุบัน แม้จะมีความพยายามเจรจาพูดคุยเพื่อยุติความขัดแย้งในปี พ.ศ. 2556 แต่ความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งสองฝ่ายทั้งเจ้าหน้าที่ ประชาชนในพื้นที่ มีผู้เสียชีวิตเจ็ดพันกว่าคน มีการก่อเหตุหลายหมื่นครั้ง และรัฐไทยใช้งบประมาณทั้งปราบปราม พัฒนา ป้องกัน ไปเป็นเงินสองแสนกว่าล้านบาท จนถึงปัจจุบันก็ไม่มีท่าทีว่าเหตุการณ์สามจังหวัดชายแดนใต้ของประเทศไทยจะสงบลงได้

ประการที่สาม กลยุทธ์ เป้าหมายของขบวนการสร้างชุมชนจิตรกรรมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ถ้าวิเคราะห์จากรากเหง้าประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ศาสนา วัฒนธรรม และบริบทสังคมปัจจุบันก็น่าจะตัดประเด็นการแบ่งแยกดินแดนหรือการก่อตั้งรัฐชาติใหม่ออกไปได้เลย เพราะไม่มีความจำเป็นและไม่มีความจำเป็นสนับสนุนว่าคนส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะแบ่งแยกดินแดน แต่ก็มีประเด็นน่าสนใจว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นยาวนานนับจากอาณาจักรปัตตานีควบรวมกับรัฐไทย มีผู้คนบาดเจ็บล้มตายจำนวนมาก และผู้คิดต่างเห็นต่างที่เป็นมลายูมุสลิม ก็เรียกร้องเหตุผลเดิมๆ ทำไมเป็นเช่นนั้น เวลาเกือบร้อยปีแต่ปัญหาแก้ไม่ได้ เกิดปัญหารุนแรงยืดเยื้อ มีการก่อเหตุ กลยุทธ์ของการต่อสู้หลากหลายกว่าเดิมมากขึ้น เป้าหมายของกลุ่มขัดแย้งก็มิต่างไปจากเดิม ซึ่งรัฐไทยก็ทุ่มเทงบประมาณ กำลังอาวุธ การพัฒนาไปในพื้นที่มากมาย แต่ความไม่สงบก็ยังไม่เกิดอยู่ เป็นคำถามที่ต้องหาคำตอบกันต่อไป (Anderson, 1991)

ผลการวิเคราะห์

จินตนาการสู่การสร้างชุมชนจิตรกรรม ของมลายูมุสลิม ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ของประเทศไทย จากการสังเคราะห์ข้อมูลข้างต้นที่กล่าวมา ได้ข้อสรุปปรากฏการณ์แห่งชุมชนจิตรกรรม ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ศาสนาอิสลามไม่ใช่สาเหตุของความขัดแย้งและความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ของประเทศไทย แต่กลุ่มลัทธิชาตินิยมมลายูมุสลิมที่คิดนอกกรอบพยายามสร้างจินตนาการเพื่อก่อจิตรกรรมสร้างชุมชนอิสลามตามอัตลักษณ์ของตนและกลุ่ม ซึ่งในอิสลามนั้นการตัดสินผิดถูกบนโลกนี้ไม่มีใครตัดสินได้เป็นหน้าที่ของพระเจ้า เมื่อถึงโลกหน้าหลังความตายกลับไปสู่อัลลอฮ์ นี่คือแนวทางและหลักการของกลุ่มมลายูมุสลิมที่คิดนอกกรอบและกลุ่มคิดต่างที่สร้างจิตรกรรม

ประการที่สอง จินตนาการสู่การจิตรกรรมเกิดจากความไม่พอใจของมลายูมุสลิมต่อปฏิบัติการปกครองของรัฐไทยที่ไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมอิสลามที่เป็นอัตลักษณ์พื้นฐานของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ ผนวกกับเศรษฐกิจ การศึกษา และความยุติธรรม ที่คนในพื้นที่ได้รับจากรัฐ

จินตนาการของมลายูมุสลิมที่สร้างชุมชนจิตรกรรมขึ้นมาในสามจังหวัดชายแดนใต้ของประเทศไทย มาจากเหตุผลสองประการข้างต้นที่เป็นปัจจัยที่สำคัญก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและความขัดแย้งที่รัฐไทยควรพิจารณา เพื่อความสงบสุขในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ของประเทศไทย (Bougas, 1994)

รากฐานจิตรกรรมมูลฐานความสวยงามหรือความขัดแย้ง ข้อเขียนนี้ได้นำเสนอแล้วตั้งแต่ตอนต้นว่าปัจจัยเบื้องต้นทั้งชาติพันธุ์ ศาสนา วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส) คนส่วนใหญ่เป็นพี่น้องประชาชนมลายูมุสลิมหรือคนไทยชาติพันธุ์มลายู นับถือศาสนาอิสลาม มีประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม

ที่เป็นอัตลักษณ์ของตนเองในดินแดนอาณาจักรปัตตานีใหญ่ ได้แก่ เมืองปัตตานี เมืองยะลา เมืองยะหริ่ง เมืองระแงะ เมืองสายบุรี และเมืองหนองจิก เป็นดินแดนที่ไทยผนวกเข้ามาเป็นรัฐไทย เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2437 (ก่อนนั้นอาณาจักรปัตตานีใหญ่เป็นเพียงเมืองประเทศราชของไทย) เริ่มเป็นเมืองประเทศราชของไทยเมื่อปี พ.ศ. 2329 สมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ด้วยประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ของคนในพื้นที่มีลักษณะหลากหลายดังที่กล่าวมาข้างต้นจึงมีความอ่อนไหวละเอียดอ่อน โดยเฉพาะด้านสังคมจิตวิทยา สิ่งที่มากระทบโดยเฉพาะประเด็นด้านศาสนาที่ต้องยอมรับว่านโยบายรัฐไทย ระบบราชการไทย รวมถึงระดับเจ้าหน้าที่ๆ นำนโยบายมาปฏิบัติก่อให้เกิดปัญหาอยู่บ่อยครั้ง จะด้วยสาเหตุใดก็ตาม นับจากไทยได้ผนวกดินแดนอาณาจักรปัตตานีใหญ่ มาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทย ปัญหาความลงตัวของนโยบายผสมกลมกลืนด้านวัฒนธรรม (ต้องการให้ประชาชนผสมผสานวัฒนธรรมแบบพี่น้องวัฒนธรรมร่วมชาติพุทธ-อิสลาม หรือทุกศาสนา) ไม่ประสบความสำเร็จด้วยอัตลักษณ์มลายูมุสลิมในพื้นที่มีกลุ่มจินตนาการและขบวนการจินตกรรมด้านวิถีชีวิตแบบอิสลามที่เป็นมลายูมุสลิมอันเข้มแข็งเคลื่อนไหวแสดง อัตลักษณ์ยืนหยัดความเป็นผู้มีอัตลักษณ์แบบดั้งเดิม ในขณะเดียวกัน ก็มีกลุ่มจินตกรรมทับซ้อนสร้างความรุนแรงต่อต้านรัฐไทยและระบบบริหารในพื้นที่ ถึงกับมีบางข้อความคำพูดที่นำเสนอใจกล้าขึ้นมาเป็นวาทกรรมในพื้นที่ว่า “รัฐไทยควบคุมไม่ใช่ปกครอง” ทำไมมีวาทกรรมเช่นนี้ขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย อะไรที่จะเกิดขึ้นและเป็นวาทกรรมติดปากของประชาชนให้ว่าอยู่ๆ จะเกิดต้องมีสาเหตุ มูลฐาน เมื่อวิเคราะห์สืบค้นลงไป พบว่า ที่มาน่าจะมาจากการสะท้อนความไม่ลงตัวของนโยบายรัฐ และพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่สร้างความไม่พอใจให้กับประชาชนและคน

ส่วนใหญ่เห็นด้วย สังคมชุมชนโดยปัจเจกจึงสร้างวาทกรรมทางสังคมขึ้นมาเป็นการสื่อสะท้อนเชิงต่อต้านหรือไม่พอใจรัฐ เช่นมีกองกำลังติดอาวุธ ทั้งทหาร ตำรวจ อาสาสมัครทหารพรานและหน่วยอื่นๆ หลายหมื่นนาย ช่วงหนึ่งตัวเลขประมาณเจ็ดหมื่นห้าพันนาย มีการเคลื่อนไหวควบคุมพื้นที่เหมือนอยู่ในสมรภูมิสงคราม ทั้งอาวุธและพฤติกรรมของกองกำลังเหมือนไม่ไวใจใครทั้งนั้น ในพื้นที่เต็มไปด้วยการควบคุม ตรวจค้นแบบทุกคนเป็นผู้ต้องสงสัย จริงอยู่เป็นมาตรการป้องกันแต่เชิงจิตวิทยาของสังคมมีความรู้สึกน่าสะพรึงกลัว สิ่งที่ผู้เขียนนำเสนอเป็นการนำข้อมูลจากพื้นที่และความรู้สึกของประชาชนเพื่อให้ทุกฝ่ายได้เข้าใจเข้าถึงปรากฏการณ์พื้นที่ของการเกิดชุมชนจินตกรรมทั้งทางบวกและทางลบ เป็นข้อมูลที่สำคัญที่จะนำไปสู่การสร้างวิธีการแก้ปัญหาของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ข้อมูลจินตกรรมจึงเป็นทั้งสิ่งที่สวยงาม สร้างสรรค์ เสริมสุข และในขณะเดียวกันก็ถ่วงดุล ป้องปราม การละเลย หรือ “เลยเถิด (อาการที่กระทำอะไรเกินพอดีหรือพอเหมาะ)” สร้างความสมดุลในสังคมซึ่งเป็นธรรมชาติและความเป็นจริงของสังคมทุกสังคม

บทสรุป

ความทับซ้อนของชุมชนจินตกรรมในอิสลามสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ในชุมชนใดๆ ก็ตามความบริสุทธิ์ที่เป็นเนื้อเดียวกันนั้นหาไม่ นี่คือการเป็นจริงทางสังคม ไม่ว่าสังคมใดๆ ก็ตาม ในอิสลามก็เช่นกัน การที่มุสลิมไม่ว่าจะเป็นชาติพันธุ์ใด ความหลากหลายแห่งบริบทของสังคมชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ ศาสนา การเมืองการปกครอง พัฒนาการของชุมชนย่อมแตกต่างกันไป ในอิสลามมีหลายนิกายแต่ละนิกายมีการตีความสู่การปฏิบัติไม่เหมือนกัน ประเด็นที่จะยกเป็นกรณีตัวอย่างและกล่าวถึงว่าด้วยการทับซ้อนของชุมชนจินตกรรมอิสลามในสามจังหวัดชายแดน

ภาคใต้ของประเทศไทย สิ่งที่คุณเขียนกำลังจะกล่าวถึงจากบทความนี้จะเน้นที่ “ชุมชนจิตรกรรม” ในอิสลามเป็นเรื่องที่ได้พูดไว้แล้วในตอนต้น แต่ประเด็นที่พูดตอนนี้ คือ เรื่อง “ความทับซ้อน” ของจิตรกรรม เกิดจากการคิดสรุปปฏิบัติตามหลักศาสนา แล้วอะไรละที่มาทับซ้อน จากปรากฏการณ์จิตรกรรมจากขบวนการอิสลามและการฟื้นฟูอิสลามที่เข้ามาในพื้นที่เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2500 ต้นๆ ขบวนการอิสลามที่สำคัญๆ อาทิ ขบวนการดะวะฮ์ ขบวนการริกอฮ์ (หนทางของพระเจ้าชั่ววันจันทร์) และขบวนการนักรบอิสลาม (รบด้านต่อสู้ปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลาม) ด้วยขบวนการเหล่านี้มุ่งปฏิบัติตามหลักคุณธรรมอิสลาม ทั้งปฏิบัติส่วนบุคคลและรวมกลุ่ม แต่มีบุคคลบางกลุ่มจะเข้าใจหรือไม่เข้าใจหลักอิสลามอย่างแท้จริงหรือไม่ ไม่ทราบได้แต่มีเจตนาใช้กลยุทธ์ใช้วาทกรรมศาสนาที่ใช้ก่อให้เกิดคนหลงเชื่อตามเจตนาหรือเป้าหมายของตน ด้วยกลุ่มปัจเจกผู้คิดต่าง จะรวมกลุ่มเพื่อสร้างให้คนทั่วไปในสังคมที่คิดจะต่อสู้ปกป้องอิสลาม แต่โดยแท้จริงทำให้เกิดความวุ่นวายความเดือดร้อนให้ทั้งพี่น้องมุสลิมหรือศาสนิกอื่น รวมถึงผู้ไม่ทราบข้อเท็จจริงตำหนิว่ามุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยสร้างปัญหาให้กับประเทศไทย อนึ่งด้วยปรากฏการณ์หลายกรณีที่เกิดเหตุการณ์ ความอยู่ดีธรรม ที่ข้าราชการส่วนน้อยปฏิบัติไม่ดีกับคนในชุมชนพื้นที่ เป็นสาเหตุหนึ่งให้พี่น้องมุสลิมบางส่วนเข้าใจข้าราชการและคนของรัฐผิดไปในทางเสียหาย ซึ่งปัจจุบันนี้ทั้งข้าราชการและกลุ่มประชาสังคมในพื้นที่โดยการบริหารที่เข้าถึง

เข้าใจ พัฒนา ตามพระราชดำรัสที่ในหลวงรัชกาลที่ 9 ได้ประทานให้ข้าราชการและหน่วยงานของรัฐร่วมมือร่วมใจกันแก้ปัญหา ทำให้ความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยมีความสงบร่มเย็นมาก และขบวนการทับซ้อนที่คิดในทางสร้างความเสียหายให้กับสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ดีขึ้นกว่าในอดีตมากทีเดียว

บทความนี้ได้พยายามเสนอข้อมูลวิเคราะห์ เสนอแนะตามหลักวิชาการเพื่อให้ผู้อ่าน และบุคคลทั่วไปได้รับทราบเพื่อใช้เป็นข้อมูลการมีส่วนร่วมพัฒนาสร้างความสุขความเจริญแก่สังคมและประเทศชาติต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาที่เป็นสหวิทยาการแบบองค์รวมควรได้รับความสนใจและส่งเสริมให้มีการศึกษาเพิ่มมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ปัจจุบันนี้ เพราะงานวิชาการและงานวิจัยเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ เป็นเข็มทิศของสังคมที่จะพัฒนาไปอย่างมีพลังตามพลวัต โดยเฉพาะการสร้างบริบทของสังคมเชิงวิชาการ

2. รัฐควรมีนโยบายการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ๆ มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภูมิรัฐศาสตร์เชิงพื้นที่ติดต่อกับชายแดน มีความเสี่ยงต่อการเกิดความขัดแย้งมิติต่างๆ ที่หลากหลาย อาทิ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ประเทศไทย (จังหวัด ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส) นโยบายดังกล่าวน่าจะเป็นการสร้าง ความเข้าใจ เข้าถึงและพัฒนาที่ก่อให้เกิดสันติสุขในสังคม

References

- Anderson, B. R. O. (1991). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*. Verso.
- Askew, M. (2007). *Conspiracy, politics, and a disorderly border: The struggle to comprehend insurgency in Thailand's deep south*. Institute of Southeast Asian Studies.
- Bougas, W. A. (1994). *The Kingdom of Patani: Between Thai and Malay Mandala*. Universiti Kebangsaan Malaysia, Institut Alam dan Tamadun Melayu.
- Che Man, W. K. (1990). *Muslim separatism: The moros of southern Philippines and the Malays of southern Thailand*. Oxford University Press.
- Huntington, S. P. (1996). *The clash of civilizations and the remaking of world order*. Simon & Schuster.
- Jory, P. (2007). *Ghosts of the past in southern Thailand: Essays on the history and historiography of Patani*. National University of Singapore Press.
- McCargo, D. (2008). *Tearing apart the land: Islam and legitimacy in southern Thailand*. National University of Singapore Press.
- Phongpaichit, P. (2002). *Way of life, way of fighting: The contemporary people's movement*. Truswin (Silkworm Books). [In Thai]
- Pitsuwan, S. (1982). *Islam and Malay nationalism: A case study of the Malay-Muslims of southern Thailand*. Doctoral Thesis of Political Science, Harvard University.
- Roy, O. (2005). A clash of cultures or a debate on Europe's values?. *Isim Review*, 15(1), 6-7.
- Satha-Anand, C. (1987). *Islam and violence: A case study of violent events in the four southern provinces, Thailand, 1976-1981*. University of South Florida, The Department of Religious Studies.
- Satha-Anand, C. (2005). *The life of this world: Negotiated Muslim lives in Thai society*. Marshall Cavendish Academic.
- Suthasasna, A. (1976). *The problem of the conflict in the four southern provinces*. Phitakpracha. [In Thai]
- Syukri, Ibrahim. (1985). *History of the Malay Kingdom of Patani*. Ohio University, Center for International Studies.